

Languages on this page:

ISSN 1652-7224 ::: Publicerad den 6 juni 2009

Utskriftsvänlig pdf-fil

[Läs mer om hästsport på idrottsforum.org](http://idrottsforum.org)[Läs mer om svensk idrott, idrottspolitik och idrottsforskning på idrottsforum.org](http://idrottsforum.org)

Turen har kommit till den tredje och sista boken i Leif Yttergrens recensionsserie om svensk hästsport, historiskt och idag. Vi pratar ofta om att idrott och sport sedan ett par årtionden befinner sig i ett dynamiskt förändringsskede, men det finns inte så mycket som tyder på att så är fallet när det gäller hästsport. Att det ändå på senare tid utkommit ett antal böcker i området, att det skrivits artiklar om hästsport och att några större forskningsprojekt igångsatts med hästsporten som undersökningsområde beror snarare på att det finns ett ökat intresse inom akademien för sporten – kanske beroende på att enskilda forskare med hästintresse funnit akademiskt intressanta ingångar till sitt intresse. Allt nog, den nu aktuella boken, som utkom 2007, är enligt vår recensent den mest givande av de tre böckerna. Det är två forskare från forumets hemmafakultet, **Mats Greiff** och **Susanna Hedenborg**, som står som redaktörer för *I sulky och sadel: Trav- och galoppsportens 1900-talshistoria* (Carlssons), och som svarar för merparten av texterna – dock inte allt, vilket vår recensent, som själv har ett stort hästintresse, beklagar, eftersom det då blivit en mer sammanhållen volym – en ännu bättre bok, helt enkelt.

Om hästsportkultur i vid mening

Leif Yttergren

Gymnastik- och idrottshögskolan, Stockholm

Mats Greiff & Susanna Hedenborg
(red)**I sulky och sadel: Trav- och galoppsportens 1900-talshistoria**

223 sidor, inb., ill.

Stockholm: Carlssons 2007

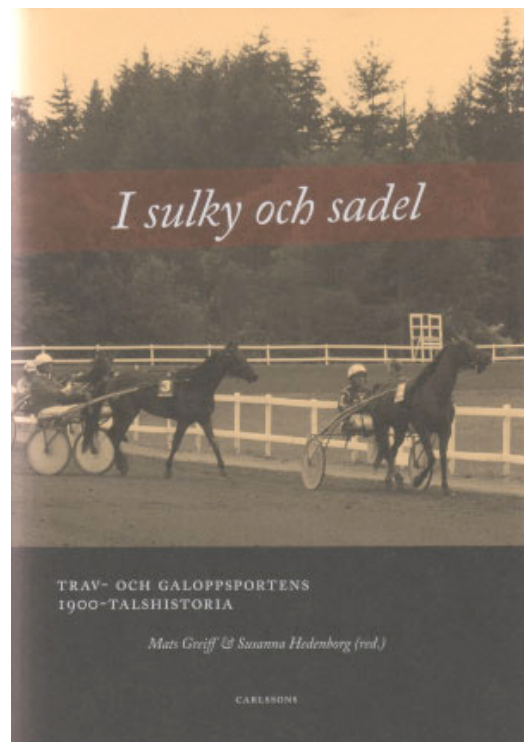
ISBN 978-91-7331-068-0

Vem kunde tro för några år sedan att det på kort tid skulle utkomma tre svenska böcker om hästsport och att hästsport därmed skulle bli en av de mer utforskade enskilda idrottsgrenarna inom det idrottshistoriska fältet. Antologin *I sulky och sadel*, med Mats Greiff och Susanna Hedenborg från Malmö högskola som redaktörer och huvudförfattare, är den mest givande av dessa tre böcker för den allmänt idrottshistoriskt sinnade.

Hästsporten är stor i Sverige. Här kommer lite fakta:

- travsporten är den näst största publikporten i Sverige
- 600 000 personer besöker årligen en trav- och galopptävling
- den totala hästsektorn omsätter 20 miljarder per år
- 2,4 miljoner svenskar spelar på hästar minst en gång per år
- tidningen "Trav- och galoppronden" har en upplaga på 30 000 och utkommer två gånger i veckan.

Vad handlar då *I sulky och sadel* om? Syftet med antologin är att utifrån ett flervetenskapligt perspektiv belysa trav- och galoppsporten under de senaste 150 åren (s. 13). Till detta syfte kopplas ett konflikt- och maktperspektiv där frågor om klass, genus, etnicitet och generation kopplas till hästsportens utveckling (s. 19). I totalt nio kapitel har sex skilda författare främst behandlat den folkliga travsporten. Den mer exklusiva galoppsportens utveckling i Sverige

berörs sparsamt.

Redaktörerna Greiff & Hedenborg, vilka båda kan hästsporten från insidan, har skrivit fem av kapitlen, ibland tillsammans, ibland var för sig, och dessa kapitel är de mest intressanta. Frågan är varför de inte valde att skriva hela boken själva. Jag är övertygad om att det blivit ett bättre och framför allt ett mer sammanhållet resultat. Nu blir det en del störande upprepningar och en artikel om travet i Finland sticker ut. Visst är det givande med komparationer, men inte till vilket pris som helst.

I det följande behandlas översiktligt de olika kapitlen: Efter inledningskapitlet kommer artikeln "Överklassens fritidsnöje och folksport – hästkapploppningarnas historia" av Greiff & Hedenborg. Det är en "ramberättelse" till bokens olika kapitel. Författarnas ambition var säkert god, men resultatet dessvärre inte särskilt lyckat. Kapitlet har sammanfattningskaraktär och vissa resultat och resonemang känner man sedan igen när man läser de enskilda kapitlen. Ett bättre alternativ hade varit att lyfta ut detta kapitel och placerat det sist i boken och där gjort en mer utförlig sammanfattande analys utifrån de enskilda kapitlen. Nu saknas ett avslutningskapitel där alla lösa trådar knyts ihop helt, vilket lämnar läsaren med en tomhetskänsla när man kommit till slutet och lägger ifrån sig boken.

Etnologen **Sara Berglund**, som disputerat på en avhandling om svensk travsport, belyser den tidiga travsporten i Sverige i kapitlet "Hippologens dröm. Travsportens formering i Sverige". Egentligen handlar inte artikeln så mycket om travsport utan om avelsfrågor i vid bemärkelse. Under 1800-talet ville man förbättra hästmaterialet och det växte fram en tro bland hästfolk på att detta var möjligt genom att sortera bort olämpligt hästmateriale. Avelsfrågan kom i fokus. I denna förädlingsprocess kom tävlingarna att spela en central roll som ett effektivt urvalsinstrument, ett medel att få fram ett mer dugligt hästmateriale. När hästens traditionella samhällsliga uppgifter försvann under 1900-talet fick tävlingarna ett annat syfte. De blev då en del i nöjesindustrin och i den moderna tävlingsidrotten där målet var att slå rekord och vinna lopp. Berglund konkluderar: "Under hela sin existens har travsporten fungerat som underhållning och förlustelse för allmänheten, men det var först nu som denna uppgift blev legitim som förstahandsändamål" (s.60).

Travsporten i Finland berörs av Åsa Bonn och i likhet med Sverige är travsporten idag en stor sport i Finland. Bonn behandlar främst framväxten av 1800-talets travsport i Finland. Från 1800-talets började man regelbundet att köra travtävlingar i Finland och detta kopplar Bonn till jordbrukets utveckling; man ville få fram ett bättre och mer dugligt hästmateriale och här fyllde tävlingarna en funktion. En skillnad mot Sverige var den begränsade geografiska spridningen av den tidiga travsporten. I Sverige var stora delar av landet involverade i travsporten. I Finland var det främst i landets sydöstra som travtävlingar anordnades. Bönder var i likhet med i Sverige och Norge den största yrkeskategorin i den tidiga travsporten, följt av "tjänstemän". Även kvinnor var tidigt involverade i travsporten i Finland i rollen som hästägare.

Historikern Lars Berggren tar upp hur riksdagen behandlade den kontroversiella totalisatorfrågan och dess införande 1923. Han kopplar ihop totalisatorfrågan med ett märkligt och överflödigt resonemang kring skötsamhet och egensinne inom arbetarklassen. Dessa begrepp är ofta använda inom arbetarkulturforskningen (se **Björn Horgby** med flera), men platsar knappast i detta sammanhang. Berggren gör dock en intressant argumentationsanalys utifrån riksdagsdebatten 1922 och visar bland annat att det fanns en politisk skiljelinje i riksdagen, dock inte helt tydlig. Agrarhögern menade att man via totalisatorn skulle främja hästaveln medan vänstern och liberaler fruktade att dess införande skulle leda till djurplågeri och spelmissbruk.

Susanna Hedenborg gör en intressant djupdykning i det hårda slitet på stallbacken, en värld långt ifrån champagneglamour som ibland visas upp i galoppssammanhang. Hon har bland annat gått igenom Lantarbetaren, en facklig tidning, och kommer till slutsatsen att hästskötaryrkets arbetsuppgifter inte förändrats särskilt mycket under 1900-talet. Däremot, vilket är intressant, har yrket gått från att vara "glamoröst till att bli ett lågstatusyrke" med låga löner och dåliga arbetsvillkor kryddat med sexuella trakasserier av de unga kvinnorna som allt oftare övertagit rollen som hästskötare. Hedenborg kopplar denna trista utveckling just till yrkets feminisering under 1900-talet: "Det glamorösa arbetet utfördes av män, medan i första hand kvinnorna stod för slitet?" (s. 115) Jag hade gärna sett att dessa unga, engagerade hästskötare själva hade fått komma till tals via intervjuer som det refereras till. Det hade gett lite mer färg åt framställningen.

” Jag hade gärna sett att dessa unga, engagerade hästskötare själva hade fått komma till tals via intervjuer som det refereras till. Det hade gett lite mer färg åt framställningen.

Tack vare Mats Greiffs utmärkta bidrag "Stallbackskultur, makt och arbete i svensk travsport 1930-2005" får läsaren äntligen komma två av travsportens stora aktörer in på livet, nämligen hälsingarna Sören Nordin och Stig H Johansson. På ett initierat sätt belyses relationen mellan hästägaren och tränaren och hur denna relation förändrats över tid. Han gör detta genom att lyfta in träffsäkra citat från intervjuer med travfolk och med hjälp av biografier över Stig H och Sören Nordin. Greiff menar att tränaryrket gått från en teknisk ingenjörskunskap till en omvårdnadsdiskurs. Till exempel var Nordin (ingenjörutbildad!) expert på att sko (balansera) hästen rätt så att den behöll travet och inte rullade över i galopp. Denna ingenjörskunskap är idag mindre värd då många hästar är naturtravare tack vare framgångsrik avel. Istället har andra kompetenser blivit viktigare för tränarna, t ex omvårdnadskompetenser och veterinära kunskaper. Detta har bidragit till att fler kvinnor slagit sig in i travsporten,

även om den fortsatt är manligt dominerad i synnerhet bland tränarna. Till detta kunde Greiff lagt social kompetens och mediavana, två ingredienser som har blivit allt viktigare i den allt mer mediala travsporten (jämför Erik Adielsson och Åke Svanstedt, för att ta två ytterligheter i sammanhanget).

I kapitlet ”Jag är nog lite som mamma till mina passhästar och skämmer bort dem’. Om manligt och kvinnligt inom trav- och galoppsporten” konstaterar Greiff & Hedenborg att genusarbetsdelningen runt hästen förändrats radikalt i Sverige. För drygt 100 år sedan var hästporten en aktivitet för män. Idag är skillnaden stor: ”Det är till och med så att kulturen kring hästen har omskapats och börjat präglas av en konstruerad kvinnlighet” (s. 144). I detta kapitel görs också (äntligen!) intressanta jämförelser mellan galopp och trav. I galoppsporten har kvinnorna kommit starkt på senare tid: Hela 71% av svensklicensierade jockeyer är kvinnor. Kvinnor är i regel lättare och mindre än män och passar därför egentligen bättre som jockeyer. 34% av de professionella tränarna är kvinnor och hela 69% är amatörtränare. Skillnaden mot travet är enorm! Särskilt på tränarsidan är andelen kvinnor liten, vilket ses som ett resultat av en kombination av manlig hegemoni och den kvinnliga självbilden; kvinnor vågar inte göra de satsningar som krävs och tror sig inte heller passa som tränare.

I sista kapitlet dammar statsvetaren Joakim Tranquist av en gammal frågeställning inom historieforskningen (se Jan Lindroth m fl), nämligen den om idrottsrörelsen (i detta fall travsporten) är en folkrörelse eller inte. Efter en ganska krånglig redogörelse kommer författaren fram till den föga överraskande slutsatsen att travsporten inte kan betraktas som en folkrörelse. Tranquist menar, vilket även borde gälla för idrottsrörelsen, att så länge den statliga kontrollen av travsporten är så stor kan den omöjligt betraktas som en folkrörelse trots det stora intresse och engagemang den väcker runt om i landet (s. 185).

Till sist några avslutande kommentarer:

- Att blanda ihop trav och galopp i en studie är inte helt oproblematiskt. Trav och galopp är faktiskt två helt separata sporter med i princip redskapet, hästen, som enda gemensamma nämnare. Det är lika problematiskt att försöka jämföra golf och fotboll, två bollsporter, om man skall överdriva en smula. Förmodligen är det redaktörernas egenintresse som styr mer än strikt vetenskapliga överväganden.
- Jag nämnde inledningsvis att det relativt nyligen utkommit tre böcker om hästsport. Ett problem med detta är att några författare återkommer med artiklar med relativt likartade teman, vilket är en smula störande för de läsare som tagit del av samtliga böcker.
- Boken har märkligt nog två undertitlar: en på omslaget, ”Trav- och galoppsportens 1900-talshistoria” och en på smutstitelsidan ”Historiska perspektiv på svensk trav- och galoppsport” och bägge är en smula missvisande. Vi läsare får endast i begränsad omfattning kunskap om hästsportens utveckling över tid. Antologin handlar inte så mycket om hästsporten som sport, däremot om hästsportkulturen i vid bemärkelse.
- Att ge ut en antologi har vissa fördelar, men även uppenbara nackdelar, i synnerhet när ambitionsnivån och den stilistiska skickligheten varierar hos författarna. Det blir lätt spretigt och den röda tråden blir svår att följa. Få antologier slår en välskriven, väl sammanhållen monografi där en författare vrider och vänder på ett vetenskapligt problem. Men vem har tid att skriva en bok som tar flera år att bli klar med, när dagens meritering inom akademien belönar det snuttifierade artikelskrivandet?

© Leif Yttergren 2009.

Köp boken från Bokus.se

Kjøp boken fra Capris.no

Køb bogen fra eLounge.dk

Buy this book from Amazon.co.uk

Buy this book from Amazon.com